

Уварова Г.Ш., доцент кафедри
країнознавства і туризму, НАУ
Ландишева Є., бакалавр з туризму
НАУ, Київ

ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧІ МАРШРУТИ УКРАЇНОЮ

Сьогодні підтверджено, що сфера туризму є однією з пріоритетних в багатьох країнах світу. Це суттєво впливає на загальний стан і тенденції світової економіки. Ефективний розвиток туризму в будь-якій країні сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку туристичних ресурсів, екологічно безпечного навколишнього середовища, а також забезпечує гармонізацію у відносинах між різними державами і народами.

В останні роки переважно з об'єктивних причин Україна суттєво відстає від провідних країн світу за рівнем розвитку туристичної сфери як за якістю туристичних послуг, так і за обсягами внутрішнього та в'їзного туризму. Відставання спостерігаються й у доходах туристичної індустрії. Незважаючи на потужний туристичний потенціал, Україна втрачає свою конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг Європи і світу. Саме тому держава інтенсивно шукає економіко-правові механізми успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційного розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України [8].

Серед завдань виведення туристичної сфери з кризового стану в Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року наголошується на формуванні національної мережі туристично-краєзнавчих маршрутів, їх популяризації в різних країнах світу та просування цього якісного національного туристичного продукту у світовому інформаційному просторі [8].

Особливості прокладання туристично-краєзнавчих маршрутів відображено в роботах багатьох науковців і туристів-краєзнавців. Існують різні види туристично-краєзнавчих маршрутів, які обґрунтовані в роботах Петранівського В.Л., Рутинського М.Й., Любіцевої О.О. та ін. За Петранівським В.Л. та Рутинським М.Й. класифікація туристичних маршрутів здійснюється за такими критеріями [5]:

- територіальний: ділить маршрути на далекобіжні (міжнародні, національні, регіональні), ближні, місцеві;
- за засобом пересування: пішохідні, велосипедні, лижні, водні, кінні, комбіновані;
- за тривалістю: короткотермінові, багатоденні;
- за метою подорожі: навчальні, пізнавальні (екскурсійні, краєзнавчі, екологічні), оздоровчі (рекреаційні), спортивні, екстремальні тощо.

Як стверджують науковці краєзнавчі маршрути - це маршрути, які починаються й закінчуються в одній місцевості (районі) і тривають не більше одного дня. До них відносять: навчальні, прогулянково-пізнавальні та туристично-пізнавальні маршрути. Навчальні стежки дослідники визначають, як спеціально розроблені для цілей навчання маршрути тривалістю до 3 годин. Прогулянково-пізнавальні маршрути - це маршрути, які тривають 3-4 години, а туристично-пізнавальні маршрути - одноденні «маршрути вихідного дня», середньою тривалістю 4-8 годин. Ближні маршрути за Петранівським В.Л. та Рутинським М.Й. - це довготривалі «маршрути вихідного дня», які можуть охоплювати територію як свого, так і сусідніх районів і тривати 2-3 дні. Вчені також визначають регіональні маршрути (охоплюють територію регіону і тривають більше 3 днів), національні (виходять за межі регіону), міжнародні (виходять за межі держави) [5].

На думку Любіцевої О.О. в основі класифікації туристично-краєзнавчих маршрутів лежить класифікація турів. Відмінність полягає у меншій кількості ознак - їх шість. Серед них: мета подорожі, вид пересування, сезонність, тривалість, контингент і форма [2]. Відповідно залежно від мети подорожі маршрути поділяють на: пізнавальні, оздоровчі, спортивні, наукові, релігійні

тощо. За видами пересування автор виділяє: пішохідні, кінні, велосипедні, мотоциклетні, автомобільні, залізничні, авіаційні, круїзні (морські та річкові) маршрути. Залежно від сезонності: цілорічні маршрути, сезонні, декілька сезонні. За ознакою тривалості дослідниця вирізняє: уїкендові (1-2 доби), короткотермінові (тиждень), середньотермінові (2-3 тижні), тривалі (місяць - декілька місяців). За контингентом подорожуючих Любіцева О.О. виділяє: шкільні, молодіжні, сімейні, для дорослих, осіб зрілого віку, професійно-орієнтовані, конфесійно-орієнтовані, а за формою - лінійні, кільцеві, радіальні, комбіновані туристичні маршрути. Вибір туристично-краєзнавчого маршруту насамперед залежить від мети туриста. За Любіцевою О.О. основними видами маршрутів за метою подорожі є: пізнавальні, оздоровчі, спортивні, наукові та релігійні.

На думку Мельничука Я.В. Мельничука С.П., туристів, що прибувають до країни, цікавить, в першу чергу, її самобутність. Вони замовляють такі туристичні пакети, які дозволять не тільки відпочити та відновити сили, але і почерпнути нові знання, цікаву інформацію про відвідувану дестинацію. Як стверджує дослідник, краєзнавчо-туристичні маршрути покажуть не тільки і без того популярні об'єкти, а і цінні атракції, сховані від очей середньостатистичного відпочивальника. Туристично-краєзнавчі маршрути проходять місцинами, які демонструють учасникам туру приховані скарби відвідуваного краю, які найкраще розкривають його автентичність [3].

Основна умова прокладання туристично-краєзнавчих маршрутів, згідно національного стандарту України про туристичні послуги та знакування туристичних шляхів, обирати шляхи, що містять привабливі з огляду природної, культурно-історичної цінності туристичні об'єкти. Ці об'єкти повинні створювати певне враження про край, відповідати очікуванням туристів, залишати позитивне враження від їх подорожі [4]. Проте, окрім основних туристичних об'єктів, при розробці туристично-краєзнавчого маршруту, необхідно враховувати, що туристично-краєзнавчі маршрути прокладаються, як правило, вже існуючою мережею шляхів, на маршруті мають бути засоби розміщення, початкові, проміжні та кінцеві пункти повинні бути

максимально наближені до зупинок громадських видів транспорту, маршрути мають проходити безпечними територіями.

Маршрут зазвичай створюється у п'ять етапів: вибір пунктів маршруту, ієрархізація цих пунктів, вибір пунктів початку та закінчення маршруту, розробка схеми маршруту та його оптимізація. Не менш важливим для прокладання туристично-краєзнавчих маршрутів є маркування - використання різних видів марок (знаків), направляючих стрілок, вказівників тощо, які несуть необхідну для туриста інформацію і допомагають йому орієнтуватися на місцевості.

Туристично-краєзнавчі маршрути організують як суб'єкти туристичної діяльності, так й любителі-краєзнавці. Маршрути, прокладені територією України, здебільшого є комплексними і розраховані на групове відвідання об'єктів туристичного показу. В останні роки усе більш популярними стають й тематичні маршрути, які охоплюють якусь одну, найбільш цікаву для певного сегменту туристів тему, що добре представлена в конкретному регіоні. Наприклад, тематичними туристично-краєзнавчими маршрутами є ті, що пов'язані з життям і діяльністю видатних постатей, чи з цікавими подіями, чи з унікальними природними об'єктами тощо. Для прикладу, туристично-краєзнавчий екскурсійний маршрут Чернігівщиною, що пропонує туроператор «Навігатор Україна» є комплексним і включає відвідання різноманітних історико-культурних туристичних об'єктів області. А от відвідання тільки трьох об'єктів, а точніше садиб, які присвячені виключно життю й діяльності їх власників: Галаганів у Сокиринцях, Скоропадських у Тростянці та Гарновських у Качанівці можна вважати тематичним.

На основі аналізу пропозицій туристичних операторів («Етно-Світ», «Навігатор Україна», «KrainaUa» та «Унікальна Україна») [9, 10, 11, 12], складено картосхему пропозиції туристично-краєзнавчих турів в різних регіонах України (рис. 1). Так, найбільша кількість туристично-краєзнавчих маршрутів прокладена в межах Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Київської та Полтавської областей (понад 20 маршрутів). Від 6

до 10 туристично-краєзнавчих маршрутів прокладені через Волинську, Чернівецьку, Чернігівську, Черкаську, Одеську та Харківську області.

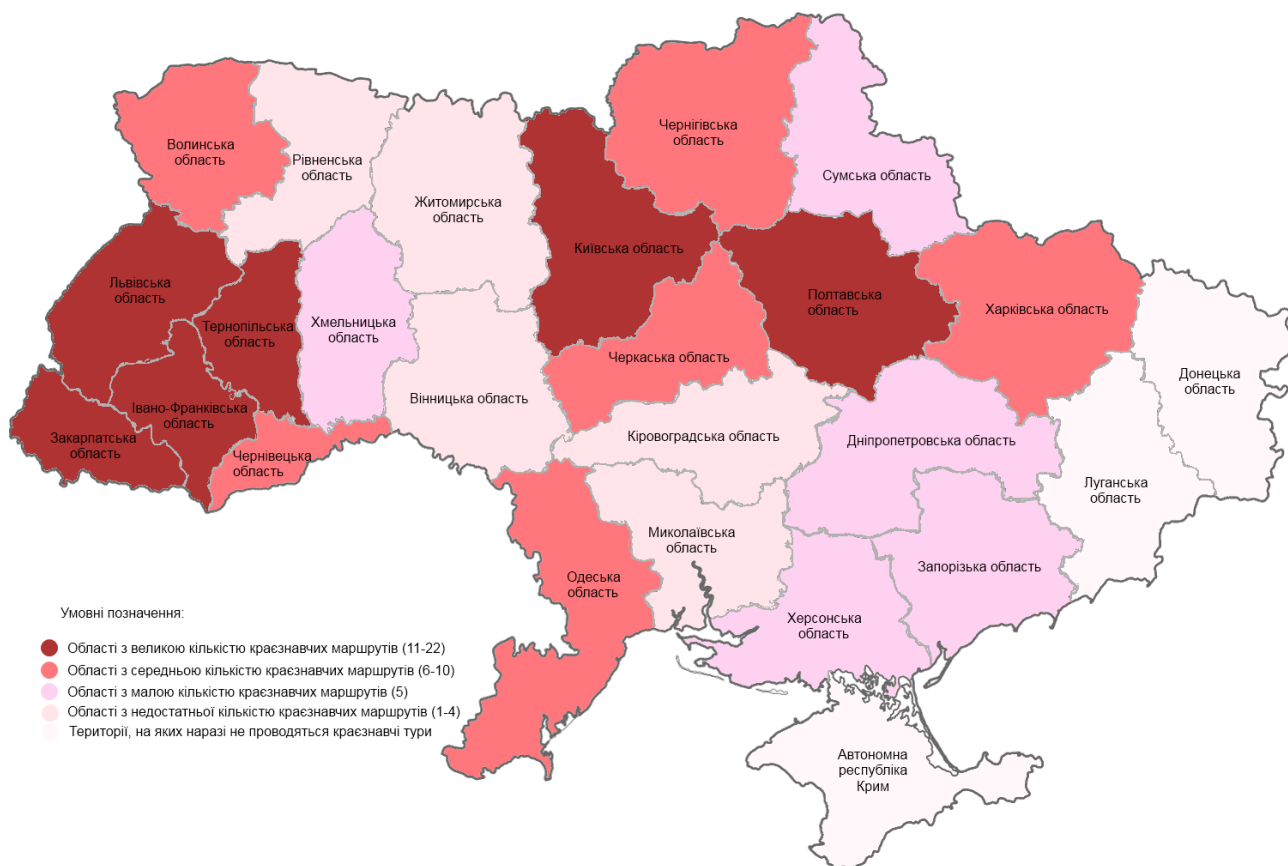

Рис 1. Кількість туристично-краєзнавчих маршрутів в областях України, організованих суб'єктами туристичної діяльності

До 5 маршрутів пропонують туроператори в Хмельницькій, Сумській, Дніпропетровській, Запорізькій та Херсонській областях. А найменшу кількість туристично-краєзнавчих маршрутів прокладено через такі області як Кіровоградська, Житомирська, Рівненська, Вінницька та Миколаївська (від 1 до 4). Варто зазначити, що нині туристичні оператори практично не пропонують туристично-краєзнавчі подорожі в зону окупації та бойових дій (Автономну Республіку Крим, Донецьку та Луганську області).

Як видно з рисунку, більшість туристично-краєзнавчих маршрутів прокладена через області Західної України. Найпопулярнішими містами, через які проходять ці маршрути є Львів, Івано-Франківськ, Тернопіль. Тут проводяться різноманітні екскурсійні маршрути вихідного дня, багатоденні тури з відвідуванням одразу двох і більше областей. Всі вони розкривають місцевість з різних боків. На картосхемі (рис. 2) позначені найпопулярніші

туристично-краєзнавчі маршрути і туристичні дестинації в західних областях України.

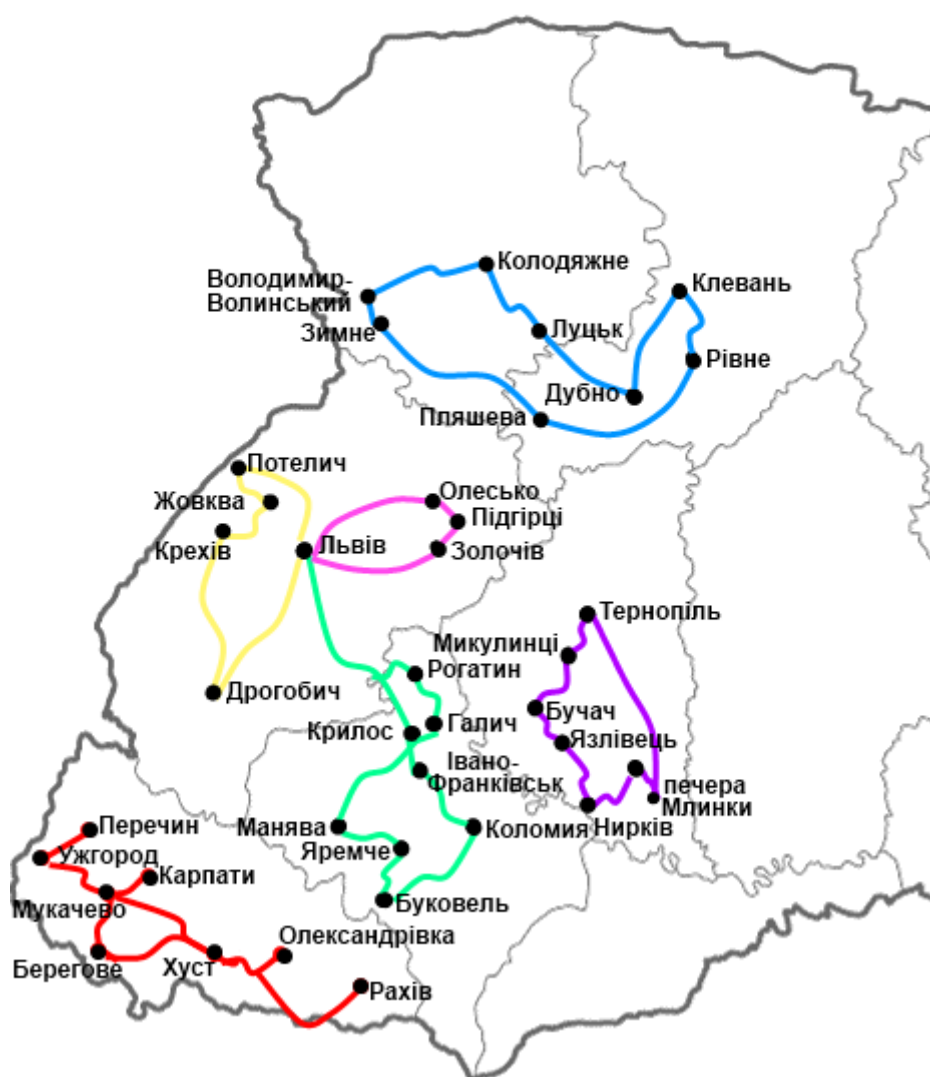

Рис. 2. Найпопулярніші туристично-краєзнавчі маршрути в областях Західної України

- >> Зимовий закарпатський вояж
- >> Намисто Гуцульщини
- >> Неповторне Тернопілля
- >> Золоте кільце Волині
- >> Дерев'яні церкви України зі спадщини ЮНЕСКО – Львівщина
- >> Золота підкова Львівщини

Розглянемо представлені маршрути. Закарпатська область - це край, в який продають тури всі туристичні оператори, які займаються внутрішнім

туризмом. Край багатий на історичну спадщину і на природні туристичні ресурси. Зокрема, наведений на карті туристично-краєзнавчий маршрут «Зимовий закарпатський вояж», представлений туристичним оператором «KrainaUa» [11], включає відвідання таких destinations, як: Ужгород, Невицький замок, руїни замку тамплієрів, Мукачево (замок «Паланок»), Чинадієво (замок графа Шенборна, він же санаторій «Карпати»), Берегове (комплекс термальних басейнів «Жайворонок»), Хуст, с. Ділове (стела географічного центру Європи), Рахів, Буковель, Тячів (сироварня), Мукачево (дегустація настоянок та меду). Також в програмі маршруту передбачена екскурсія «Готичні дерев'яні церкви Закарпаття». Даний маршрут всебічно розкриває особливості Закарпаття. В ньому висвітлено основні міста області, палаци, замки, сакральні пам'ятки, також присутні дегустаційно-гастрономічна та рекреаційна складова. Дорога з одного населеного пункту в інший пролягає мальовничими шляхами, закарпатська природа захоплює та надихає. Тур проводиться як для організованих груп, так і для туристів-індивідуалів.

На картосхемі (рис. 2) позначено два різних, однак цікавих маршрути Львівщиною. Перший присвячений дерев'яним церквам Львівщини. і пропонується туристичним оператором «Унікальна Україна» [12]. Він починається в обласному центрі і пролягає через такі населені пункти, як Потелич (церква Зішестя Святого Духа), Жовква (оглядова екскурсія містом та відвідання церкви Пресвятої Трійці), Крехів (Крехівський монастир Отців Василіан, джерело з цілющою водою, печерна церква та келії св. Іоїла), Дрогобич (оглядова екскурсія містом, відвідання церкви Святого Юра, огляд найстарішого на Львівщині тисячолітнього дуба та унікального в 1000 кв. м. розпису церкви, виконаного художником Миколою Гавриловичем). У Львові є можливість замовити дві факультативні екскурсії: «Вуличками середньовічного міста» та вечірню костюмовану екскурсію «Нічна варта». Цей туристично-краєзнавчий маршрут відкриває важливу сторінку історії краю та його релігійного життя. Для жителів західних областей України релігія відіграє важливу роль, вони цінують сакральну спадщину та з задоволенням діляться своїми знаннями та цінностями з туристами.

Другий маршрут знайомий майже всім, хто відвідував Львів, адже цю екскурсію пропонують безліч туристичних компаній. Він є тематичним і передбачає відвідання Олеського, Підгорецького та Золочівського замків.

Туристично-краєзнавчий маршрут «Намісто Гуцульщини» пролягає Івано-Франківщиною і частково через Львівську область. Краєзнавчий маршрут починається у Львові і включає відвідання таких DESTINAЦІЙ, як с. Крилос (де туристи побачать Успенський собор, музей історії давнього Галича, монастир і Князівське джерело), Івано-Франківськ, Манява («Манявський Скит», Манявський водоспад, заввишки 22 метри), село Дори (церква св. Михайла і церква св. Апостола Іллі), Яремче (водопад Пробій, виставка-базар етнографічних виробів біля р. Прут, скеля Довбуша), Буковель, Коломия (оглядова екскурсія, відвідини музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття «Гуцульщина», музею «Писанка» (занесений в книгу рекордів Гінеса), Галич, Рогатин, Львів (для бажаючих безкоштовна екскурсія «Лабіринтами Львівських вулиць»). Цей маршрут багатогранний. І знайомить туристів з різноманітними атракціями.

Маршрут «Неповторне Тернопілля» проходить через такі пункти та об'єкти як: Тернопіль, Бучач, Язлівець (відвідування Язлівецького монастиря та замку), Джуринський водоспад, Червоноградський замок, Дністровський каньйон (одне із семи природних чудес України, включає сплав на катамаранах річкою Дністер), Микулинці (огляд замку, костелу, старого кладовища), Чортків, печера Млинки у селі Залісся, Тернопіль.

Туристично-краєзнавчий маршрут «Золоте кільце Волині» проходить територією двох областей: Волинської та Рівненської. Маршрут туру бере початок у місті Луцьк, з якого туристи одразу переїжджають до Володимира-Волинського, де відвідують екскурсію «Стародавній Володимир», потім група відправляється до села Зимного, де відвідує один з найдавніших в Україні монастирів - Зимненський Святогорський Свято-Успенський жіночий монастир. Далі можливий заїзд в Устилуг - в єдиний у світі музей-садибу Ігоря Стравінського. На наступний день передбачена така програма: пішохідна екскурсія Луцьком, після якої на вибір пропонується одна з факультативних

екскурсій, зокрема, в село Колодяжне - на батьківщину Лесі Українки, екскурсія в Берестечко (найменше місто України, яке набуло всесвітньої слави після битви в червні 1651 року, в якій загинули тисячі українських героїв), або вечірня театралізована екскурсія "Романтика і містика Лучеська (історична назва міста Луцьк)". На третій день факультативно пропонуються екскурсії: «Волинські історії кохання», відвідування «Медової хати»; Дубно-Тараканівський форт; тунель кохання в Клевані, а далі – Пересопниця і Рівне.

Крім туристично-краєзнавчих маршрутів, організованих туроператорами, існують й самодіяльні маршрути, розроблені досвідченими мандрівниками-краєзнавцями. В Україні створено кілька веб-сайтів, на яких мандрівники діляться прокладеними маршрутами, а всі можуть ними скористатися, оцінити маршрут, прокоментувати його переваги та недоліки і можуть, навіть, знайти собі компанію для подорожі. На рис. 3 представлений рейтинг областей за кількістю туристично-краєзнавчих маршрутів, прокладених туристами-любителями. Так, провідні позиції займають Вінницька, Київська, Черкаська області (18 маршрутів), майже не відстають від них Львівська та Житомирська області (в них налічується по 17 любительських туристично-краєзнавчих маршрутів). Від 7 до 14 маршрутів прокладено такими областями, як Волинська, Херсонська, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернігівська, Закарпатська, Хмельницька, Рівненська, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська. Найменшою популярністю у любителів-краєзнавців користуються Харківська, Кіровоградська, Чернівецька, Сумська, Полтавська та Миколаївська області (2-4 маршрути).

Зазвичай самодіяльні маршрути прокладаються через кілька областей. Яскравим прикладом самодіяльного маршруту є представлений на сайті «UA travels» маршрут під назвою «Експедиція по важкодоступних місцях Центральної України» [14]. В описі мандрівки вказано, що вона підійде тільки власникам позашляховиків, через важко доступність. Але цей факт означає, що об'єкти відвідання, як правило, не представлені в організованих туристичними операторами маршрутах.

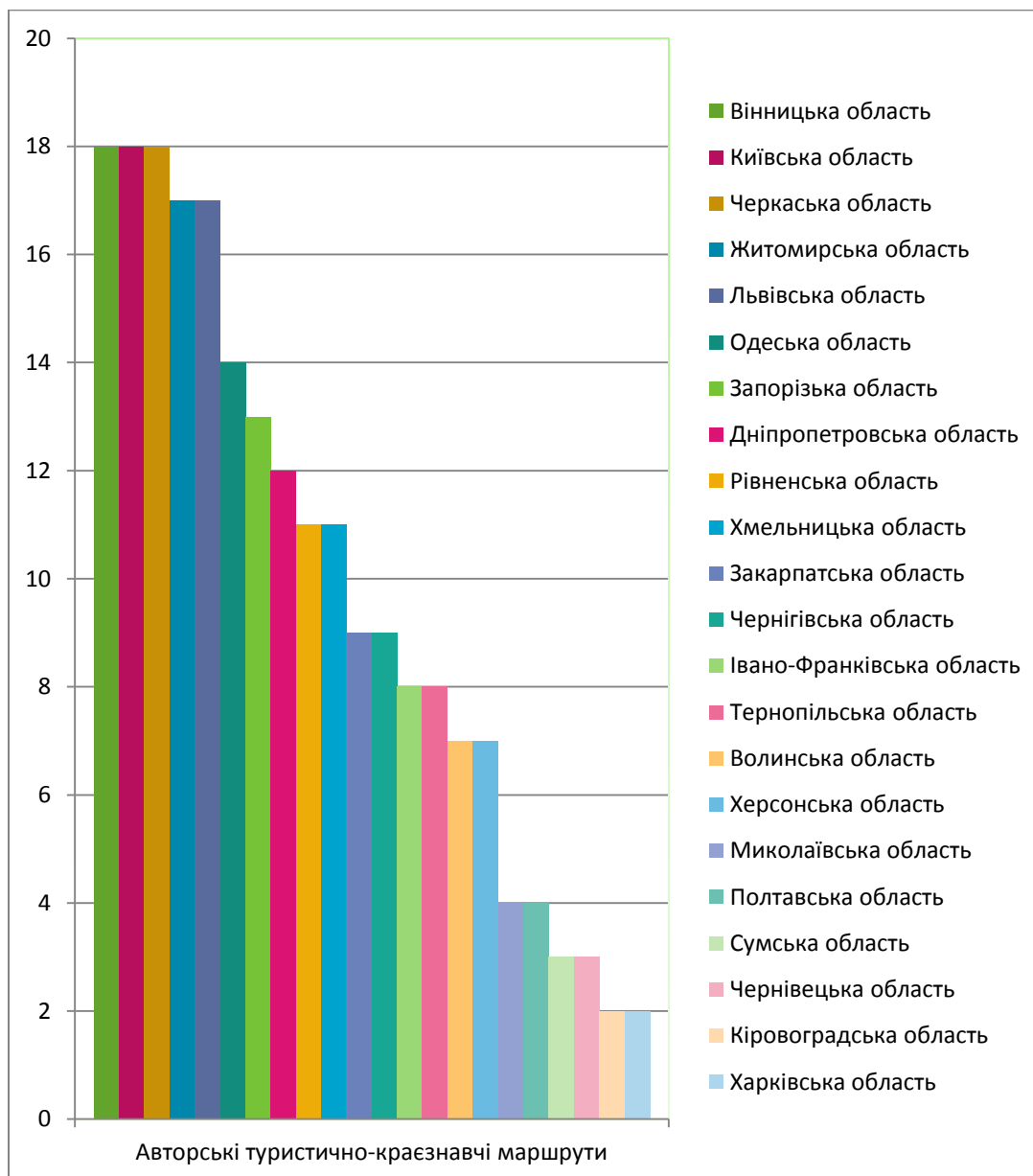

Рис. 3. Кількість самодіяльних туристично-краєзнавчих маршрутів за областями України

Точкою відправлення умовно обраний Київ, маршрут пролягає через 7 областей: Київську, Житомирську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку, Вінницьку та Черкаську. Час подорожі - 5 днів, відстань - близько 2500 км. Цей маршрут передбачає відвідання великої кількості різноманітних destinations, основні з яких позначені на рис. 4. Це, зокрема, Словечансько-Овруцький кряж (етнографічний музей, музей каменів, святилище, містичні місця), Кам'яне село (геологічний заказник, ракетна база, кар'єр), Губківський замок (руїни), регіональний ландшафтний парк «Надслучанський», більш відомий як «Надслучанська Швейцарія» (одне зі 100 чудес природи України), Базальтові стовпи («Чорне золото України» - геологічний пам'ятник природи місцевого

значення), Клевань (Тунель кохання, замок, кар'єр), Тараканів форт, спелеохата біля печери Млинки, Дністровський каньйон, Червоногородський замок і водоспад, Заліщики, Бакота, скельний монастир у Субічі, с.Буша (історико-культурний заповідник, археологія, наскальний живопис, скульптура), заповідник Трипільської культури, садиба Нарушніких-Шувалових у м. Тальне, с. Буки (каньйон, старий млин, Буцька ГЕС).

Рис. 4. Самодіяльний туристично-красзнавчий маршрут

Самодіяльний маршрут «Польськими садибами Вінниччини», який пропонується на сайті «UA-travels», пролягає такими населеними пунктами, як: Вороновиця (палац польського магната Михайла Грохольського) – Немирів (палац графині Щербатової) – Печери (усипальниця Потоцьких) – Шаргород (Миколаївська православна церква, синагога) – Тульчин (палац Потоцького) – Ободівка (палац Собанських) – Верхівка (ще один палац родини Собанських). Рекомендований час - 2 дні. Цей маршрут тематичний, він демонструє маєтки та палаци Вінниччини, кожен з яких має свою історію, та свого часу відіграв певну роль в житті та культурі краю.

Абсолютно інакший, проте безперечно цікавий самодіяльний туристично-краєзнавчий маршрут представлений на сайті «Мандруй Україною». Він має назву «Запоріжжя історичне», триває 1 день і пролягає територією Запорізької області. В програмі маршруту Змієва печера, Запорізький обласний краєзнавчий музей, меморіально-туристичний комплекс «Протовче», історико-культурний комплекс «Запорізька Січ», запорізький кінний театр, огляд пам'ятника менонітам, амбулаторне містечко Соцміста, а також музей історії зброї. У цілому у цей маршрут вдало включені ті об'єкти, які можуть максимально цікаво розкрити історію краю для туриста будь-якої вікової категорії.

Туристично-краєзнавчі маршрути Україною поступово, але впевнено завойовують інтерес як українців, так й іноземних туристів. Проте, існує низка серйозних проблем, які заважають реалізувати краєзнавчий принцип в українському туризмі. Це насамперед низький рівень патріотичного виховання молоді, яка не прагне пізнавати рідний край. Окремі регіони України мало уваги приділяють прокладанню туристично-краєзнавчих маршрутів, хоча ресурсів для цього більш ніж достатньо. Серед інших проблем слід зазначити неналежний рівень розвитку інфраструктури, у тому числі й доріг, невисокий рівень обслуговування, відсутність знакування на дорогах і місцевості, виснажлива довготривала процедура проходження кордону, а також недостатнє заохочення до роботи висококваліфікованих та амбіційних кадрів.

Нерозв'язаною й дотепер проблемою є низька поінформованість потенційних туристів як з України, так й з зарубіжних країн, про туристично-краєзнавчі послуги, що надаються в Україні, про атракції, які варто відвідати усім, хто цінує культурне надбання, цікавиться історією, природою і просто любить подорожувати.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що більшість областей України має усі передумови для розробки і впровадження різноманітних туристично-краєзнавчих маршрутів, які відповідають віковими уподобанням і фінансовим можливостям туристів. Зокрема, для школярів прекрасно підходять туристично-краєзнавчі маршрути, прокладені через Рівненську, Закарпатську, Львівську, Полтавську, Київську області. Вони насичені літературознавчими ресурсами та неповторними архітектурними шедеврами. Молодь найбільше цікавиться мандрівками, надає перевагу дешевим подорожам з використанням менш комфортабельних засобів розміщення і перевезення, тому часто віддає перевагу самодіяльним турам. Прекрасні можливості для туристично-краєзнавчих подорожей родин з дітьми мають такі області як Київська, Одеська, Дніпропетровськ. Вони багаті на атракції, що можуть зацікавити наймолодших туристів. Для людей третього віку підійдуть туристично-краєзнавчі маршрути, що проходять через міста-а інші пункти рекреації. Найбільше таких розташовано в Одеській, Запорізькій, Херсонській, Львівській, Закарпатській областях.

На думку багатьох вчених, найбільш перспективними є маршрути, організовані для школярів та молоді. Саме цей сегмент туристів відрізняється мобільністю, добре реагує на існуючі інноваційні технології в туризмі. Наразі в світі поширюється таке явище як QR-кодування. За допомогою зчитування кодів, турист може переглядати фотографії і читати інформацію про відвідуваний об'єкт. Ця система кодування надає можливості для самоосвіти та краєзнавчої роботи серед туристів, які користуються сучасними мобільними телефонами. Тож поки що для такого «смарт-туризму» найбільш пристосованою в Україні стала Полтава з її околицями. Проте, в останні роки й інші міста України встановлюють таблички з QR кодами на пам'ятках

культурної спадщини. Серед них: Львів, Чернівці, Харків, Ніжин. У напрямку розвитку туристичного QR-кодування спрямованні сьогодні зусилля й інших міст України, зокрема, Чернігова, Запоріжжя, Тернополя, Херсону та ін. [1]. QR-кодування відкриває можливості для самодіяльних туристів-краєзнавців, адже дозволяє мати значний масив інформації, користуючись лише мобільним телефоном, а не об'ємними довідниками, путівниками і папками з роздрукованими матеріалами.

Як стверджує Попович С.І., важливою тенденцією у сучасному туризмі є поява таких дійств, як військово-історичні реконструкції, етнографічні свята та музичні фестивалі. Вони проводяться по всій території України і дедалі частіше використовуються в туристично-краєзнавчих маршрутах [6]. Включення яскравих подій в маршрути підвищують зацікавленість туристів мандрівкою, їхню активність.

Перспективними для прокладання туристично-краєзнавчих маршрутів є й історичні населені місця, до яких віднесено 393 населені пункти України. Дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу історичних населених пунктів, аналіз їх кількості і розподілу по регіонам, переконливо підтверджують, що переважна більшість історичних населених пунктів повинна стати основою, опорними пунктами різноманітних туристично-краєзнавчих маршрутів в межах усіх регіонів країни [13].

Національною спілкою краєзнавців України запропонована «Програма розвитку краєзнавства на період до 2025 р.» [7]. В програмі зазначені мета і завдання, які передбачають розвиток краєзнавчого руху шляхом виконання заходів у сфері науково-дослідної діяльності, просвітницьких та організаційних заходів, а також перспективи українського краєзнавства у видавничій сфері. Суть даної програми – відродження духовності, історичної пам'яті та національної культурної спадщини українців, а мета – розвиток краєзнавства як галузі наукових знань та розгортання краєзнавчого руху - невід'ємної складової частини сучасного громадянського суспільства.

Просвітницькі заходи програми розвитку краєзнавства до 2025 спрямовані на популяризацію туристично-краєзнавчих маршрутів серед

населення, зокрема, націлені на відзначення пам'ятних дат у краєзнавстві, на збереження сакральної, козацької спадщини, поширення інформації про українські музеї.

Спілка краєзнавців прагне залучити до краєзнавчого руху якомога більше людей. З цією метою навіть встановлюються певні заохочення: наприклад, регіональні премії за краєзнавчу діяльність.

Є надія, що туристично-краєзнавчі маршрути стануть якісним туристичним продуктом, що підвищить інтерес до України багатьох подорожуючих з сусідніх і більш віддалених країн, а також суттєво розширить коло патріотично налаштованих туристів-українців.

Використані джерела

1. Інформаційний портал «Hi-Tech.ua» - [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://hi-tech.ua/article/prostoy-turizm-izuchaem-dostoprimechatelnosti-ukrainyi-s-pomoshhyu-qr-kodov/>

2. Любіцева О.О. Методика розробки турів: навчальний посібник / О.О. Любіцева. - К.: Альтерпрес, 2003. - 104 с.

3. Мельничук Я.В., Мельничук С.П. Ландшафтознавство і краєзнавство: навчальний посібник – 2-ге видання, перероблене, доповнене / Я.В. Мельничук, С.П. Мельничук – Л.: НЛТУ, 2014. - 244 с.

4. Національний стандарт України: Послуги туристичні: знакування туристичних шляхів [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://tourinform.org.ua/wp-content/uploads/2012/02/Standart-zn-tour-16-05-2011.pdf>

5. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський. – К.: Знання, 2006. – С. 135-136.

6. Попович С.І. Туристичне краєзнавство: генеза, методологія, завдання» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua

7. Програма розвитку краєзнавства на період до 2025 р. [інтернет ресурс], режим доступу: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_1/2.pdf

8. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>

9. Туристична компанія «Етно-світ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://etnosvit.com/uk/>

10. Туристичний оператор «Навігатор Україна» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.navigator-ukraina.com.ua/ua/>

11. Туристичний оператор «KrainaUa» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://kraina-ua.com/ru/tours-ukraine>

12. Туристична компанія «Унікальна Україна» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://uu-travel.com/ru/>

13.Уварова Г.Ш. Історичні населенні місця України як туристичні дестинації /Г.Ш. Уварова //Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали VIII-ї міжнародної науково-практичної конференції (27 жовтня 2017 р.). - Харків. – 2017. – С.214-215.

14.UA travels - [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://ua-travels.in.ua/category/blogs/>